

Tartu Universitet
Afdeling for germansk-romansk filologi
Skandinavistik
Dansk sprog og kultur

**FORSKELLE I OVERSÆTTELSER AF H.C.ANDERSENS
VÆRKER FOR BØRN OG VOKSNE MED "TOMMELISE" OG
"IMPROVISATOREN" SOM EKSEMPLER**

Bacheloropgave

Vlada Filippova

Vejleder: Mikael Munk Lyshede

Tartu 2014

INDHOLD

1. INDLEDNING.....	4
1.2 Formål.....	5
2. TEORI.....	6
2.1 Forklaringer.....	6
2.2 Materiale.....	6
2.2.1 Valg af oversættelser.....	7
2.3 Metode.....	7-8
2.4 Oversættelse transformationer (som defineret af Barhudarov).....	8-9
2.5 Oversættelse af børnlitteratur.....	9
3. ANALYSE AF OVERSÆTTELSEN AF ”IMPROVISATOREN”.....	10
3.1 Trasposition.....	10
3.1.1 Transposition af ord.....	10
3.2 Udskiftning.....	10
3.2.1 Udskiftninger af former af ord.....	10-11
3.2.2 Udskiftninger af ordklasse.....	11
3.2.3 Udskiftninger af grudled.....	11
3.2.4 Syntaktiske udskiftninger.....	12
3.2.5 Leksikalske udskiftninger.....	12
3.3 Tilføjelser.....	12-13
3.4 Udeladelser.....	13
3.5 Diverse.....	13-15
3.6 Resultater af kapitel.....	15-16
4. ANALYSE AF OVERSÆTTELSEN AF ”TOMMELISE”.....	17
4.1 Udskiftning.....	17
4.1.1 Udskiftninger af former af ord.....	17
4.1.2 Udskiftninger af grudled.....	17-18

4.1.3 leksikalske udskiftninger.....	17-19
4.2 Tilføjelser.....	19
4.3 Udeladelser.....	19
4.4 Diverse.....	20-21
4.5 Resultater af kapitel.....	21-23
5. SAMMENLIGNING AF OVERSÆTTELSENE.....	24
5.1 Konklusion.....	25
6. RESUME.....	26-27
LITTERATUR.....	28

1. INDLEDNING

Min store interesse for forfatteren Hans Christian Andersen tog sin begyndelse i barndommen, da jeg lyttede til hans eventyr og lidt senere læste dem selv. Hans Christian Andersen er et af Danmarks største symboler. Jeg, som mange andre, har læst og elsket hans eventyr siden barndommen, mens H.C. Andersens værker for voksne har været ukendte for mig indtil for nylig.

Da jeg lærte det danske sprog gav det mig mulighed for at læse hans værker på originalsproget. Så da jeg begyndte at læse eventyr på dansk, bemærkede jeg, at på en måde er forskellige fra hvad jeg tidligere har læst på russisk. Dette interesserede mig, fordi jeg ikke havde set sådanne forskelle i oversættelser af hans noveller og romaner før.

Beslutningen blev taget, om at jeg ville analysere Hans Christian Andersens værker for børn og voksne, hvor jeg forsøger at finde forskellene mellem oversættelserne. Det var nødvendigt at sammenligne oversættelser af to værker, og valget faldt på eventyret ”Tommelise” og romanen ”Improvisatoren”. Begge værker blev først trykt i år 1835.

For at forstå hvilke forskelle der er mellem de to oversættelser, besluttede jeg at finde oversættelsestransformationer i hver oversættelse og se på forskelle mellem oversættelsen af værker for børn og værker for voksne.

Denne bacheloropgave er bygget op på følgende måde:

I første del giver jeg en forklaring på det valgte emne og formålet med opgaven.

Den anden del består af teoretisk materiale.

Tredje del er en analyse af oversættelsen af ”Improvisatoren”.

Fjerde del indholder analysen af oversættelsen af ”Tommelise”.

Sidste del er en sammenligning af de to oversættelser.

1.2 Formål

Denne bacheloropgaves formål er at se på hvilken måde oversættere oversætter værker for voksne og på hvilken måde de oversætter værker for børn set i lyset af oversættelsestransformationer. Jeg vil finde ud af, om der er nogle forskelle mellem de to slags oversættelser, hvor eksemplerne jeg anvender er to af Hans Christian Andersens værker: romanen "Improvisatoren" og eventyret "Tommelise".

Jeg vil undersøge hvilke oversættelsestransformationer, som finder sted i oversættelsen af "Improvisatoren" og oversættelsen af "Tommelise" og sammenligne oversættelserne i lyset af dette.

2. TEORI

2.1 Forklaringer

I dette kapitel giver jeg forklaringer på nogle vigtige termer.

Ord for ord oversættelse er en oversættelse, hvor hvert ord er oversat på samme måde og med samme ordstillingen, som i originalteksten, uden ændringer.

Oversættelsestransformationer er transformationer, som oversættere foretager for at kunne oversætte materiale.

Diminutive suffikser er suffikser, som giver ord ønskede emotionelle træk. De kan betyde, at nogen er lille eller nogen nævnes kærligt.

Realia er et kultur-specifikt element.

2.2 Materiale

Undersøgelsesmaterialet i denne bacheloropgave er to værker af Hans Christian Andersen: Eventyret ”Tommelise”, som først blev trykt i år 1835 i samlingen kaldet ”Eventyr, fortalte for Børn. Første Samling.” og romanen ”Improvisatoren”, som også først blev trykt i 1835. Således repræsenterer disse værker H.C.Andersens litteratur for børn og voksne.

Andre nødvendige materialer er oversættelser til russisk af disse værker: ”Лизок с вершок” og ”Импровизатор”, som blev oversat af Anna og Peter Hansen og publiceret i «Собрание сочинений Андерсена в 4 томах» (på dansk: Samling af Andersens værker i 4 voluminer).

Denne samling blev oprindeligt publiceret i 1899, og var skrevet på præ-revolutionært russisk sprog. På grund af det vil jeg bruge en anden version af denne bog, som blev trykt i 1995 på moderne russisk sprog.

Jeg bruger også bogen ”Язык и перевод“ (på dansk: Sprog og oversættelse) af Leonid Barhudarov til klassifikation af oversættelsestransformationer.

2.2.1 Valg af oversættere

Valget af oversættelse er ikke tilfældigt og det var ret indlysende for mig, hvordan et valg af forskellige oversættere kan påvirke det endelige resultat.

Der er tre grunde til at jeg har valgt værker, som begge er oversat af Anna og Peter Hansen. Først og fremmest ville jeg sørge for, at forskellene mellem oversættelserne af børne- og voksenlitteraturen ikke påvirkes af en oversætters personlige stil. Dette var grunden til at vælge oversættelser af de samme oversættere.

Den anden grund var det faktum, at Anna og Peter Hansen var de første oversættere, som oversatte fra originalsproget. Indtil da var alle H.C.Andersens værker blevet oversat fra tysk sprog. (A. og P. Hansen 1995: 5)

Den tredje og sidste grund er, at Peter Hansen kommer fra Danmark, mens hans kone kommer fra Rusland. De har arbejdet sammen og derfor kunnet videreformidle alle fordelene fra originalen. (A. og P. Hansen 1995: 5)

2.3 Metode

Først har jeg valgt eksempler på oversættelsestransformationer fra romanen „Improvisatoren“ og analyseret hvert eksempel for at forklare ændringer og prøve at forstå hvorfor oversætterne har foretaget disse oversættelsestransformationer, hvilken betydning de har og resultatet det giver (på hvilken måden de påvirker teksten). Eftersom det ikke er muligt at analysere hele romanen i denne bacheloropgave, besluttede jeg at fokusere på første kapitel af „Improvisatoren“.

Efter det har jeg valgt den klassificeringen af oversættelsestransformationerne, som er mest logisk efter min mening. Jeg følger den klassificering, som er opfundet af Leonid Barhudarov. Jeg fordelte derefter alle eksempler efter type af transformationer. I slutningen af kapitlet har lavet en analyse af hele kapitlet generelt og prøvet at finde de vigtigste træk og tendenser af alle oversættelsestransformationerne i oversættelsen af „Improvisatoren“.

Det næste skridt var en analyse af eventyret ”Tommelise”. Den blev analyseret på samme måde som ”Improvisatoren”: Først og fremmest fandt jeg eksempler på oversættelsestransformationer

og analyserede hvert eksempel for at prøve at forstå betydningen og den påvirkning den har. Dernæst analyserede jeg hele kapitlet.

I efterfølgende kapitel sammenligner jeg begge oversættelser i lyset af oversættelsestransformationerne.

Til at finde det præcise antal ord i teksterne, har jeg brugt Microsoft Office Word.

2.4 Oversættelsestransformationer (som defineret af Barhudarov)

I denne BA-opgave vil jeg tage udgangspunkt i klassificeringen af oversættelsestransformationer som defineret af Leonid Barhudarov (1923-1985), som var en kendt ligvist og specialist i oversættelsesteori. Mange af hans værker er blevet oversat til fremmedsprog.¹

Hans klassificering af oversættelsestransformationer, er efter min mening, den mest nøjagtige. Efter Leonid Barhudarovs mening findes der fire typer oversættelsestransformationer: transposition, udskiftning, tilføjelse og udeladelse. Nogle typer er opdelt i underkategorier.

Transposition er denne type transformation, hvor der forekommer en ændring i placeringen af de sproglige elementer i den oversatte tekst i forhold til originalteksten. Elementer, der er involveret i denne type transformation er: 1. ord; 2. kombinationer af ord; 3. hovedsætninger og ledsætninger; 4. hele sætninger i en tekst.

Udskiftning er en type transformation, som betyder, at en oversætter udskifter tekstelementer. Det gælder for: 1. former af ord; 2. ordklasse; 3. grundled i en sætning; 4. syntaktiske udskiftninger; 5. leksikalske udskiftninger; 6. compensation.

Tilføjelse er en transformation, som tilføjer ord til den oversatte tekst.

Udeladelse er det modsatte af tilføjelse. Det er karakteriseret ved ord i originalteksten, som ikke er oversat.

¹ http://ru.hayazg.info/Бархударов_Леонид_Степанович

Leonid Barhudarov bemærker, at det nogle gange er meget svært at forstå hvilken type oversættelsestransformationer man behandler.

2.5 Oversættelse af børnelitteratur

I forhold til oversættelser af litteratur for voksne, er oversættelse af børnelitteratur blevet undersøgt meget mindre. Desuden findes der helt forskellige meninger om oversættelse af børnelitteratur. Nogle forskere siger, at oversættere skal åbne andre kulturer for børn og oversættelser skal være:

Being imaginatively, intellectually and culturally linked to people of other cultures, other languages (Flugge 1994:18)

Mens andre forskere har helt forskellige meninger:

The preference for acceptability is connected with properties of the target group: children with their imperfect reading abilities and limited experience of life are not expected to tolerate as much strangeness and foreignness as adult readers. (Puurtinen 1994:84)

Jeg vil tage dette i betragtning i min analyse.

3. ANALYSE AF OVERSÆTTELSEN AF ”IMPROVISATOREN”

I dette kapitel vil jeg analysere oversættelsen af H.C. Andersens ”Improvisatoren” til russisk. Jeg vil tage nogle sætninger eller dele af de sætninger, der fungerer bedst for at vise forskellige transformationer i oversættelsen – som eksempel. Hvert eksempel er analyseret, for at give en forståelse af baggrunden for transformationerne og den mening, de har.

3.1 Transposition

3.1.1. Transposition af ord

- *vore Mødre* (s. 4)

Матери наши (s. 5)

I dette eksempel ændres en ordstilling, selv om den kunne forblive den samme, som på dansk. Sådanne ordstillinger virker i russisk oversættelse som en litterær stil.

- *vi før* selv (s. 6)

Прежде мы сами (s. 7)

Ordet ”før” bliver det første i oversættelsen, selvom ordstillingen kunne forblive samme, som i originalteksten.

3.2 Udskiftning

3.2.1. Former af ord

- *lille Celle* (s. 6)

келейку (s. 7)

Oversætterne har brugt diminutiv i stedet for adjektivet ”lille” og ændret formen af ordet ”celle”, som på russisk hedder ”келья”. På russisk kan diminutiv betyde, at nogen er lille, men det var også muligt at oversætte dette udtryk ord for ord.

3.2.2. Ordklasse

- *betragter jeg hele mit Livs Drama* (s. 3)

Охватив же взором драму всей моей жизни (s.5)

I den russiske oversættelse bruges ikke en finit form af verbet ”at betragte” (på russisk: охватить), men en anden ordklasse - деепричастие (på engelsk: transgressive), som er afledt af et verbum. Transgressivitet giver tekster litterært træk (Колтунова 2000: 54).

3.2.3. Grundled i en sætning

- *Naturen havde givet mig et blødt, fromt Sind* (s. 5)

Душа у меня от природы была мягкая, благочестивая (s. 6)

I originalteksten er ordet ”naturen” sætningens subjekt og ordet ”sind” objekt, men i oversættelsen er det omvendt: Subjekt blev objekt. Det er muligt at oversætte denne sætning ord for ord og det vil blive en helt normal sætning, men oversætterne besluttede at ændre det.

- *Madonna som hævedes af Englene op* (s. 6)

ангелы возносили Богородицу (s. 7)

I dette eksempel blev subjektet ”af Englene” objektet ”ангелы”, og objektet ”Madonna” blev subjektet i oversættelsen - ”Богородицу“. Denne sætning kunne være forblivet den samme i den russiske oversættelse.

3.2.4. Syntaktiske udskiftninger

- *Der var saa sort og fælt, hvor han boede (s. 10)*

Жил он грязно, гадко (s. 9)

Dette er et eksempel på en syntaktisk udskiftning, hvor grunden er umuligheden i at oversætte den ord for ord, fordi sådanne syntaktiske konstruktioner (der..., hvor...) ikke bruges på russisk sprog.

3.2.5. Leksikalske udskiftninger

- *og Du er min egen Engel!» (s. 4)*

А ты — мой херувимчик!» (s. 6)

Der sker en udskiftning af ordene “egen engel” med ordene „мой херувимчик“ i dette eksempel. Ordet “херувимчик” er afledt af ordet “херувим” (på dansk: kerub) med hjælp af suffikset «-чик». Ordet ”херувим” betyder „engel af højeste rang” (Толковый словарь русского языка), mens ordet „херувимчик” betyder ”smukke barn” (Большой толково-фразеологический словарь Михельсона). Ordet „egen” er ikke oversat, fordi det ikke ville fungere på russisk i denne sætning.

- *hvilket fromt Barn jeg var (s. 5)*

какой я благочестивый мальчик (s. 6)

Ordet “barn” udskiftes med ordet “мальчик” (på dansk: dreng). Ordet barn har en mere generel betydning, end ordet dreng, så man kan sige, at oversætterne bruger et mere nøjagtigt ord.

3.3 Tilføjelse

- *Min første Omgivelse (s. 3)*

Первая обстановка моего детства (s. 5)

Her findes ordet ”детство” (på dansk: barndom) i den russiske oversættelse, men har ikke en parallel i originalteksten. Grunden til dette er ordet „omgivelse“, som ikke har en direkte parallel på russisk. Oversætterne bruger ordet „детство“ for at forklare ordet „обстановка“ (på dansk: situation), som ikke har samme betydning.

3.4 Udeladelser

- *Tritonen tømmer den **sprudlende** Muslingskal (s. 3)*

тритон опрокидывает раковину (s. 5)

Oversætterne formidler ikke ordet ”sprudlende” i oversættelsen og bruger ikke udskiftning for at kompensere for de mistede ord. Beslutningen om at udelade disse ord er ikke forbundet med strukturen af det russiske sprog, med grammatik, og der findes en russisk parallel til dette ord (på russisk: сверкающий).

3.5 Diverse

Jeg afslutter med at lave kategorien ”diverse”, fordi nogle eksempler indholder mere, end en type oversættelsestransformation.

- *alt i min Barneverden skjød den op som Urt, og voxte siden (4)*

Оно было посеяно во мне, еще когда я был ребенком, разрослось с тех пор (5)

I dette eksempel fungerer flere typer oversættelsestransformationer samtidig: leksikalske udskiftninger, syntaktiske udskiftninger og udeladelser. I den russiske tekst bliver sætningen upersonlig, hvilket udtrykkes med et upersonligt verbum „было посеяно“ uden personmarkør. Ordet „Barneverden“ udskiftes med ”еще когда я был ребенком” (på dansk: da jeg var barn) og det ændrer den syntaktiske konstruktion (i den russiske tekst opstår der en ledsætning). Orde ”urt” er ikke oversat til russisk.

- *Een af mine første Erindringer peger hen derpaa. (s. 4)*

***Вот** одно из первых моих воспоминаний, **уже ясно** указывающее на эту **черту моего характера** (s. 5)*

Oversætterne bruger yderligere ord, som forklarer originalsætningen: „вот” (på dansk: her), ”уже ясно” (på dansk: allerede klart), ”черту моего характера” (på dansk: mine karaktertræk). Der bruges også transgressivet ”указывающее” i stedet for verbet ”peger”, og det giver sætningen et litterært træk.

- *Jeg var nu den Klogere og svarede (s.4)*

*Я, как самый **старший** и умный, объяснил (s. 5-6)*

Dette eksempel indholder en leksikalsk udskiftning, en syntaktisk udskiftning og en tilføjelse. Oversætterne tilføjer ordet ”старший” (på dansk: den ældste) baseret på oplysninger fra tidligere (der alle var yngre end jeg). Ordet ”svarede” udskiftes med det mere specifikke ord ”объяснил” (på dansk: forklarede). Det hjælper til at forklare situationen ved at give flere detaljer.

- *vi fandt det tomt (s. 4)*

Младенца Иисуса мы на упомянутом кресте не нашли (s. 6)

Undertiden er det svært at sige hvilken transformationen der foregår. Dette eksempel viser, at oversætterne nogen gange ændrer teksten i en sådan grad, at det ser helt forskelligt ud. I oversættelsen udskiftes ”fandt det tomt” med ”Младенца Иисуса на упомянутом кресте не нашли” (dansk: (vi) fandt ikke barn Jesus på nævnte kors), så oversætterne har brugt en mere udførlig og detaljeret beskrivelse.

- *han **boede** hos de Døde (s. 6)*

*Он ведь постоянно **был в общении** с мертвыми (s. 7)*

Der findes en tilføjelse i dette eksempel: ”ведь постоянно” (på dansk: faktisk hele tiden) opstår i oversættelsen. En anden ændring, som findes der, er den leksikalske udskiftning: ”boede” bliver

”был в общении” (på dansk: var i kommunikation). Igen opstår der i oversættelsen en detaljegrad, der ikke er til stede i originalteksten.

- *jeg var sælsomt grebet (s. 6)*

*Я был **совсем** подавлен, угнетен (s. 7)*

I dette eksempel i oversættelsen opstår ordet ”совсем” (på dansk: helt, ganske), som ikke har en parallel i originalteksten. ”Sælsomt grebet” bliver ”подавлен, угнетен” (på dansk: deprimeret, nedslået). Således viser dette eksempel en leksikalsk udskiftning og en tilføjelse.

3.6 Resultater af kapitlet

I oversættelsen af Anna og Peter Hansen af Hans Christian Andersens ”Improvisatoren” findes der mange forskellige oversættelsestransformationer. En af de mest bemærkelsesværdige er tendensen til at give flere detaljer, forklare og tilføje information. Anna og Peter Hansen ønsker at formidle al informationen fra originalteksten videre til oversættelsen og samtidig tilføjer de detaljer, som ikke blev brugt i originalteksten eller var brugt før, hvor oversætterne så gentager det.

Der opstår flere typer muligheder, som oversætterne bruger for at tilføje detaljer. Første type er en simpel tilføjelse, som består af brug af ord, som ikke findes i originalteksten. Nogle gange er det nødvendigt, fordi de russiske ord ikke har helt samme betydning, som de danske. For eksempel, *Min første Omgivelse (s. 3)/Первая обстановка моего детства (s. 5)*.

Nogle gange bruger oversætterne information, som var givet før i teksten og gentager den igen. For eksempel: *Jeg var nu den Klogere og svarede (s.4) / Я, как самый **старший** и умный, **объяснил** (s. 5-6)*. I det samme eksempel opstår en anden type ændringer, som hjælper til at give detaljer - konkrete definitioner. Oversætterne har brugt ordet ”объяснил” (på dansk: forklarede) i stedet for at oversætte ordet ”svarede”. Således kunne Anna og Peter Hansen bruge et ord med en mere nøjagtig betydning. Samme ændring forekommer i dette eksempel: *hvilket fromt **Barn** jeg var (s. 5)/ какой я благочестивый **мальчик** (s. 6)*, hvor ordet ”barn” skiftes ud med ordet ”мальчик” (på dansk:dreng)

En anden egenskab ved oversættelsestransformationerne er, at de hjælper den russiske oversættelse til at virke mere litterær. Det kan være transposition, som hjælper teksten til at se mere litterær ud (for eksempel, *vore Mødre* (s. 4)/ *Матери наши* (s. 5)), eller udskiftning af ordklasse (***betrakter jeg hele mit Livs Drama*** (s. 3)/ ***Охватив же взором драму всей моей жизни*** (s.5)). Oversætterne ændrer teksten, så den ser mere kompliceret ud sprogligt og bliver mere egnet for voksne.

4. ANALYSE AF OVERSÆTTELSEN AF „TOMMELISE“

I dette kapitel vil jeg analysere oversættelsen af Hans Christian Andersens ”Tommelise” ”Лизок с вершок” på samme måde, som jeg gjorde med ”Improvisatoren”.

4.1 Udskiftning

4.1.1. Former af ord

- have sig et **lille bitte Barn** (s.5)

иметь ребёночка (s. 30)

Ordet ”barn” bliver til et ord med diminutivt suffiks ”ребёночка” i oversættelsen. I dette eksempel bliver ordet ”lille bitte” ikke oversat ord for ord, men oversætterne udskifter det med diminutivt suffiks ”-очк”. Som et resultat bliver denne del af sætningen kortere.

- *En nydelig lakeret Valdnødskal fik hun til Vugge, blaa Violblade vare hendes Matrasser og et Rosenblad hendes Overdyne (s. 6)*

Блестящая лакированная скорлупка грецкого ореха была её колыбелькой, голубые фиалки матрацем, а лепесток розы одеяльцем (s. 30)

Diminutive suffikser (скорлупка med suffikset –к, колыбелькой med suffikset – к, одеяльцем med suffikset – ц) møder man tre gange i sætningen. Ordene i den danske tekst har ikke nogen paralleler til disse suffikser.

4.1.2. Grundled i en sætning

- *sov hun om Natten (s. 5)*

её укладывали на ночь (s. 30)

I den russiske oversættelse bliver ”sov hun” til ”её укладывали” (på dansk: hun lagdes), og det gør den russiske sætning upersonlig. En ord for ord oversættelse var mulig, men kun hvis subjektet ”hun” bliver til objekt.

4.1.3 Leksikalske udskiftninger

- *Der var engang en Kone* (s. 5)

Жила-была женщина (s. 30)

Oversættelsen af den første sætning i eventyret begynder med en leksikalsk udskiftning: ”der var engang” bliver til ”жила-была” (på dansk: levede-var). Sådanne kombinationer af ord er et karakteristisk træk ved russiske folkeeventyr – næsten alle russiske folkeeventyr begynder med det.

- *saa gjerne vilde have* (s.5)

страх как хотелось (s. 30)

I dette eksempel udskiftes ordkombinationen ”saa gjerne” med ”страх как” (på dansk: frygt som (i overført betydning: meget)). ”Страх как” er ikke et litterært udtryk, det bruges i talesprog.

- *gav Hexen tolv Skilling* (s. 6)

дала колдунье двенадцать грошей (s. 30)

Oversætterne har brugt ordet ”грошей” (mønten, der var i brug i Rusland fra 1657 til 1917) i stedet for ordet ”skilling”. Det er et eksempel på leksikalsk udskiftning af danske realia.

Oversætterne bruger ikke et udenlandsk ord, men udskifter det i stedet med et andet ord, som er velkendt for læserne.

- *kyssede den på de smukke røde og gule blade* (s. 6)

поцеловала красивые нестрые лепестки (s. 30)

” Røde og gule” udskiftes i den russiske tekst med ordet ”пёстрые” (på dansk: brogede), således forbliver indtrykket af flere farver, men oversættelsen bliver kortere.

- *voksede der en dejlig stor blomst op, **den så ganske ud, som** en tulipan (s. 6)*

*вырос большой, чудесный цветок, **вроде** тюльпана (s. 30)*

I den russisk tekst bliver ” den så ganske ud, som” til ”вроде” (på dansk: ligesom). Det er en leksikalsk udskiftning, som gør teksten kortere.

4.2 Tilføjelser

- *gik hun hen til en gammel Hex (s. 5)*

*отправилась к **одной** старой колдунье (s. 30)*

I den russiske oversættelse tilføjes ordet ”одной” (på dansk: en (antal)), selvom der i den danske tekst kun bruges artiklen ”en”, som ikke har en parallel i russisk sprog og ikke kan oversættes.

4.3 Udeladelser

- *de brede grønne Blade, **der see ud som de** flyde oven paa Vandet (s. 5)*

широкие зелёные листья плавали по поверхности воды (s. 30)

I dette eksempel ” der see ud som de” bliver sprunget over i oversættelsen, selvom den ikke er bundet til leksikalske eller grammatiske egenskaber i russisk sprog.

- *midt inde i Blomsten, **paa den grønne Stol, sad** (s. 6)*

в самой чашечке сидела (s. 30)

”Paa den grønne Stol” er en detalje, der ikke er oversat til russisk, selvom der findes leksikalske paralleler i russisk sprog.

4.4 Diverse

Dette er den største kategori, fordi det ofte er ret umuligt at adskille bare en type oversættelsestransformation.

- *men hun vidste slet ikke, hvor hun skulde faae et fra (s. 5)*

да где его взять (s. 30)

Man kan se, at der i dette eksempel opstår to typer oversættelsestransformationer, som er bundet sammen: udeladelse og syntaktisk udskiftning. Oversætterne har ikke oversat ”hun vidste slet ikke” til russisk og det har ændret den syntaktiske konstruktion. Den russiske sætning har heller ikke et subjekt.

- *Det var en dejlig kone til min søn (s.7)*

Вот жена моему сынку (s. 31)

Her ser man udeladelse, udskiftning af ord form og leksikalsk udskiftning. I dette eksempel er ordet „dejlig“ blev sprunget over, selvom det er muligt at oversætte dette ord (på russisk: чудесная), „det var en“ bliver „вот“ (på dansk: her), mens det var muligt at oversætte det ord for ord. De to transformationer gør oversættelsen kortere. Der er også et diminutivt suffiks i ordet ”сынку” (suffikset –к), selvom det ikke har en parallel i den danske tekst.

- *ganske alene og græd på det grønne blad (s. 7)*

одна-однѣшенька на зелёном листе и горько, горько плакала (s. 31)

Dette er et af de få eksempler, hvor den russiske oversættelse blev længere. Det skete på grund af brugen af gentagelser, som opstår i oversættelsen: ”ganske alene” bliver ”одна-однѣшенька” (det er leksikalsk udskiftning) og ”græd” bliver ”горько, горько плакала” (på dansk: bitterligt-bitterligt græd (han/hun)), således er det en tilføjelse. Der er også ændringer i ordstillingen, ”på det grønne blad” har en ny position i oversættelsen.

• og saa tog **hun** fat i Valdnødskallen, hvor Tommelise sov, og hoppede bort **med hende** gennem Ruden, ned i Haven (s. 7)

взяла ореховую скорлупку с девочкой и выпрыгнула через окно в сад (s. 31)

I dette eksempel bliver ”hvor Tommelise sov” til ”с девочкой” (på dansk: med pigen). Ordene ”hun” og ”med hende” er ikke oversat til russisk, selvom det ikke har en grund, som er forbundet med egenskaber i russisk sprog . Alt dette gør den russiske oversættelse kortere.

• *Saa toge de den nydelige **lille Seng*** (s. 9)

Они взяли хорошенькую кроватку (s. 31)

Ordet ”saa” bliver udeladt i oversættelsen, ordene „lille Seng” får diminutivt suffiks „кроватку” (suffikset – к). På grund af disse ændringer er der færre ord i den russiske oversættelse. Også adjektivet ”nydelige” har diminutivt suffiks i oversættelsen (хорошенькую, suffikset –еньк) og der er ændret ordstilling (”toge de” bliver ”они взяли”). Det var muligt at holde samme ordstilling, som på dansk, men det ville så virke som en mere litterær stil.

4.5 Resultater af kapitel

De mest bemærkelsesværdige træk ved oversættelsen af eventyret ”Tommelise” er, at næsten alle eksempler på forskellige oversættelsestransformationer gør teksten kortere. Nogle gange giver oversætterne samme information, som i originalteksten, men med færre ord (for eksempel: *men hun vidste slet ikke, hvor hun skulde faae et fra* (s. 5)/ *да где его взять* (s. 30)). Det hjælper til at udtrykke en betydning, men samtidig gøre den russiske oversættelse kortere.

En anden valgmulighed for at gøre oversættelsen kortere er udeladelse af ord (for eksempel: *Det var en **dejlig** kone til min søn* (s.7)/ *Вот жена моему сынку* (s. 31), hvor ordet ”dejlig” ikke bliver oversat til russisk sprog) og ej heller dele af sætninger (for eksempel: *midt inde i Blomsten, **paa den grønne Stol**, sad* (s. 6)/ *в самой чашечке сидела* (s. 30)). Anna og Peter Hansen oversatte her ikke hele sætningerne, men kun en del af dem. Det igen gør teksten meget kortere.

Der findes en anden egenskab i oversættelsen af "Tommelise" – brugen af diminutive suffikser. Der findes mange eksempler på brugen af diminutive suffikser i den russiske oversættelse. Der er to kategorier: Oversætterne har brugt diminutive suffikser i stedet for andre ord eller de har brugt diminutive suffikser selvom der ikke findes paralleler til diminutive suffikser i den danske tekst.

Første kategori, som er kendetegnet ved udskiftningen af ordet "lille" med et diminutivt suffiks, gør også oversættelsen kortere, så man kan sige, at det har to funktioner. For eksempel, *Saa toge de den nydelige lille Seng* (s. 9)/ *Они взяли хорошенькую кроватку* (s. 31).

Anden kategori er kendetegnet bare ved tilføjelse af diminutive suffikser i den russiske oversættelse, selvom der ikke er nogen parallel i originalteksten (som ordet „lille“). For eksempel, viser: *Det var en dejlig kone til min søn* (s. 7)/ *Вот жена моему сынку* (s. 31), at der ikke er nogen leksikalsk eller grammatisk grund til at bruge diminutivt suffiks.

Disse to tendenser er typiske for russiske folkeeventyr. Russiske folkeeventyr er korte:

“Сестрица Алёнушка и братец Иванушка“ (på dansk: “Søster Alenushka og bror Ivanushka”) indholder 611 ord, “Гуси-лебеди“ (på dansk: “Gæs-svaner”) indholder 645 ord, ”Курочка Ряба“ (på dansk: “Spættet høne”) indholder 328 ord og at der findes mange diminutive suffikser (-к, -еньк, -очк og så videre) i navneord og adjektiver er også typiske træk ved russiske folkeeventyr.²

Der findes også nogle udtryk, som man møder i russiske folkeeventyr meget ofte. For eksempel, ændres begyndelsen af ”Tommelise”: *Der var engang en Kone* (s. 5) bliver *Жила-была женщина* (s. 30). **Жила-была** er en af de mest typiske begyndelser i russiske folkeeventyr. Oversættere laver leksikalske udskiftninger og tilføjelser for at bruge gentagelser, som man møder dem i russiske eventyr: For eksempel, i denne sætning opstår der to gentagelser: *ganske alene og græd på det grønne blad* (s. 7)/ *одна-одинёшенька на зелёном листе и горько, горько плакала* (s. 31).

I oversættelsen sker der ligeledes udskiftning af realia (”skilling” blev ”грошей”), og det gør oversættelsen mere adapteret til russiske børn.

² <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=466764>

Man kan sige, at eventyret ”Tommelise” er oversat på en særlig måde, som gør at det ligner et typisk russisk folkeeventyr i flere henseender: Den oversatte tekst har tendens til at blive afkortet, der findes udtryk, der er almindelige for russiske folkeeventyr og der er mange diminutive suffikser i navneord og adjektiver.

På grund af det ser oversættelsen af ”Tommelise” ikke helt ud som en fremmet historie for russiske læsere, i stedet kan de finde noget bekendt i teksten.

5. SAMMENLIGNING AF OVERSÆTTELSENE

Efter at have analyseret oversættelsestransformationer og tendenser i begge værker: Eventyret “Tommelise” og romanen “Improvisatoren”, som repræsenterer litteratur for børn og voksne, kan jeg endelig sammenligne dem.

De tendenser, som findes i oversættelserne af “Tommelise” og “Improvisatoren” er forskellige. 2308 ord i originalteksten “Tommelise” på dansk blev til 1875 ord i den russiske oversættelse, mens første kapitel af “Improvisatoren”, som indholder 2321 ord blev til 2141 ord i oversættelsen. Grunden til dette er, at “Tommelise” har træk, der gør at den ligger tæt på russiske folkeeventyr: En afkortelse af teksten, mens der findes en helt forskellig tendens i oversættelsen af “Improvisatoren” – at oversætterne ofte giver flere detaljer, end der er givet i originalteksten og alt forklares.

Et andet træk, som oversættelsen af “Tommelise” har – meget hyppig brug af diminutive suffikser i navneord og adjektiver – findes ikke i oversættelsen af romanen “Improvisatoren”. Diminutive suffikser er snarere undtagelser i oversættelsen af romanen og betyder her kun, at nogen er lille, mens oversætterne i oversættelsen af eventyret har brugt diminutive suffikser meget ofte og de har følelsesbetonede træk.

Selvom oversættelsen af “Improvisatoren” har tendens til forklaringer, brug af flere detaljer og nogle leksikalske udskiftninger, ligger oversættelsen ret tæt på originalteksten og den giver samme indtryk, som “Improvisatoren” på dansk. Imidlertid findes der i oversættelsen af “Tommelise” udtryk, som giver et indtryk, som er forskelligt fra det indtryk, som originalteksten giver. De forskellige udtryk, som er typiske for russiske folkeeventyr møder man også i oversættelsen af “Tommelise” og det gør teksten meget adapteret til russiske læsere.

Desuden findes der i oversættelsen af “Improvisatoren” oversættelsestransformationer, som får teksten til at virke litterær (brug af transgressivitet og passende ordstilling), mens det i oversættelsen af “Tommelise” er omvendt. Oversætterne bruger folkelige udtryk, som ikke mødes i det litterære sprog.

5.1 Konklusion

Som konklusion kan man sige, at oversætterne har oversat værkerne for børn og voksne på forskellige måder. Oversættelsen af "Tommelise" er adapteret til russiske børn og virker som et russisk folkeeventyr, mens oversættelsen af romanen "Improvisatoren" virker som et værk for voksne og giver samme indtryk, som originalteksten.

6. RESÜMEE

Käesoleva bakalaureusetöö pealkiri on „Erinevused H. C. Anderseni laste- ja täiskasvanute teoste tõlgete vahel ”Pöial-Liisi“ ja “Improvisaatori“ näitel“. Selle bakalaureusetöö eesmärk on uurida, kas laste- ja täiskasvanute kirjandust tõlgitakse ühtemoodi või erinevalt, lähtudes tõlkimise transformatsioonidest kahes teoses – muinasjutt “Pöial-Liisi” ja romaan “Improvisaator”.

Töö koosneb viiest osast: sissejuhatus, teoreetiline osa, “Improvisaatori” tõlke analüüs, “Pöial-Liisi” tõlke analüüs ja tõlgete võrdlus.

Tõlkimistransformatsioonide liigitamiseks kasutatakse Leonid Barhudarovi tõlkimistransformatsioonide klassifikatsiooni, lisades uue segatüübi, millesse kuuluvad näited mitu erinevate transformatsioonidega.

Sissejuhatuses selgitakse teema valikut ja bakalaureusetöö eesmärki.

“Pöial-Liisi” ja “Improvisaatori” analüüside struktuur on samasugune, koosnedes mõlema puhul kahest tähtsamast osast. Esimene osa on rajatud Leonid Barhudarovi tõlkimistransformatsioonide klassifikatsioonile ja selles osas analüüsitakse tõlkimistransformatsioonide näiteid, et uurida, kui see on võimalik, mis nende tähendus on ja mismoodi nad mõjutavad tõlketeksti. Teises osas “Resultaat” uuritakse tõlkimistransformatsioone üldiselt, et leida tähtsamaid tendentse.

“Improvisaatori” tõlke tähtsaimad tendentsid on informatsiooni lisamine ja seletamine. “Pöial-Liisi” tõlke tähtsaimaid tendentse leitakse ka vene muinasjuttudest. Need on lühendamine, deminutiivsufiksrite kasutamine ja mõnede väljendite kasutamine, mis on tüüpilised vene rahvamuinasjuttudele.

Viiendas osas võrreldakse kahte tõlget ja kõrvutatakse nende olulisemaid tendentse. Võrdlemine näitas, et peaaegu sama sõnade arv saab ”Pöial-Liisi” tõlkes palju väiksemaks kui ”Improvisaatori” tõlkes. Deminutiivsufiksrite kasutamine on tüüpiline ainult muinasjuttu tõlkele, kuid romaanist leitakse seda harva. Tüüpiliste vene väljendite kasutamine on omane ainult

”Pöial-Liisi” tõlkele, ”Improvisaatori” tõlkes kasutati aga väljendeid, mis jätavad sama mulje nagu teos taani keeles.

Kokkuvõtteks on kirjutatud, et H.C. Anderseni teosed lastele ja täiskasvanutele on tõlgitud erinevalt. Üldiselt on muinasjutu tõlge originaalist kaugem ja vene lugejate jaoks rohkem tuttavate joontega kui romaani tõlge.

LITTERATUR

Primær litteratur:

Andersen, Hans Christian. (1899) Improvisatoren. Roman i to dele. København

(<http://runeberg.org/improvisat/>) (set den 02.05.2014)

Andersen, Hans Christian. (1837) Eventyr, fortalte for Børn. Andet hefte. København

(<http://runeberg.org/hcaeventyr/>) (set den 04.05.2014)

Андерсен, Ганс Христиан. Собрание сочинений в четырёх томах, 1995. (том 1 и том 3)

Sekundær litteratur:

Колтунова, Мария Викторовна. (2000) ЯЗЫК И ДЕЛОВОЕ ОБЩЕНИЕ НОРМЫ. РИТОРИКА. ЭТИКЕТ. Москва

Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. (1973) Пособие по переводу с английского языка на русский.

Puurtinen. (1994) Dynamic style as a parameter of acceptability in translated children's books. I:

Benjamins, John. (1994) Translation studies. An interdiscipline.

Бархударов Л. С. (1974) Язык и перевод. Москва

Ушаков, Дмитрий. (1935-1940) Толковый словарь русского языка.

Михельсон, Мориц. (2005) Большой толково-фразеологический словарь Михельсона в 3 томах

Звегницева, И., Новакович, А., Крымова, Н., Эмзина, А. (1979) Dansk-russisk russisk-dansk ordbog. Москва

Flugge, K. (1993) Lost Opportunities (Times Educational Supplement)

http://ru.hayazg.info/Бархударов_Леонид_Степанович (set den 29.04.2014)

<http://bibliofond.ru/view.aspx?id=466764> (set den 01.05.2014)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Vlada Filippova,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

FORSKELLE I OVERSÆTTELSER AF H.C.ANDERSENS VÆRKER FOR BØRN OG VOKSNE MED ”TOMMELISE” OG ”IMPROVISATOREN” SOM EKSEMPLER

mille juhendaja on Mikael Munk Lyskede,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **19.05.2014**